

Δικαιολογείται - και μέ ποιόν τρόπο- ή ανάμειξη τῶν λαϊκῶν, τῶν ἀπλῶν πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας, στά θέματα τῆς Πίστεως; Εἶναι ή θεολογία καί ή ὁμολογία τῆς Πίστεως ὑπόθεση μόνο τῶν Κληρικῶν καί δὴ τῶν ὑψηλοβάθμων; Πῶς ἐκφράζεται ή συμμετοχή τοῦ πιστοῦ λαοῦ στά θέματα τῆς Πίστεως; Ὑπάρχουν ἱστορικές μαρτυρίες γιά τούς ἀγῶνες τῶν λαϊκῶν Χριστιανῶν ὑπέρ τῆς Ὁρθοδοξίας;

ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΟΙ ΛΑΪΚΟΙ ΝΑ ΑΝΑΜΕΙΓΝΥΟΝΤΑΙ ΣΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ;

1. Ἡ ὀρθόδοξη Θεολογία εἶναι ἀπαραίτητη γιά τήν ὀρθοπραξία (ὀρθή ζωή).
2. Τό «ἀσφαλῶς θεολογεῖν» εἶναι γιά λίγους, ἀλλά τό «φιλοσόφως θεολογεῖν» καί τό «ὁμολογεῖν» τήν θεολογία δέν εἶναι γιά λίγους.
3. Ἡ συμμετοχή λαϊκῶν σέ ἀγῶνες ὑπέρ τῆς Πίστεως. Ἱστορικά συμβάντα ἀντιπροσωπευτικῶς.
4. Οἱ ἱεροί Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας ἐπαινοῦν τήν ἀντίδραση τῶν λαϊκῶν κατά τῶν αἵρέσεων.
5. Ἡ ἐπιβεβαίωση τῆς Πίστεως τοῦ Ἐπισκόπου ἀπό τούς λαϊκούς

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

α. Ἐπαινος ὁμολογητρίας ἀπό τόν Ἅγιο Θεόδωρο Στουδίτη.

β. Ἡ ὁμολογία τῶν λαϊκῶν ἐλέγχει τούς Μοναχούς.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

(ἀντιπροσωπευτικές)

Εἰσαγωγή

Μποροῦν οἱ λαϊκοί, τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας πού δέν ἔχουν τήν Ἱερωσύνη νά ἀσχολοῦνται μέ θέματα Πίστεως; Δύνανται οἱ λαϊκοί, παρ' ὅλο πού δέν ἔχουν κανένα ἀξίωμα μυστηριακῆς διακονίας στήν Ἐκκλησία, νά ἐλέγξουν Ἐπισκόπους, ὅταν ἐκεῖνοι παρεκτρέπονται ἀπό τήν ἀλήθεια; Εἶναι δικαιολογημένοι ὅσοι πίσω ἀπό τούς Ἱερεῖς καί τούς Πνευματικούς τους Πατέρες τηροῦν στάση ἀδιαφορίας, ὅταν παραχαράσσονται τό κήρυγμα καί ἡ Πίστη τῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδή παρομοίως καί οἱ Προεστῶτες καί Πνευματικοί τους Πατέρες, «ἀφ' οὗ ἔπαθαν κάτι ἀνθρώπινο» δέν μαρτυροῦν καί δέν ὁμολογοῦν τήν ἀλήθεια τῆς Ὁρθοδοξίας;

1) Ἡ Θεολογία μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη γιά νά προχωρήσουμε στήν ὀρθοπραξία

Ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητο γιά τή σωτηρία μας, ἔχει παραδοθεῖ στήν Ἐκκλησία ἀπό τούς θεωμένους διδασκάλους Της, δηλαδή τούς ἁγίους Προφῆτες, Πατριάρχες, Αποστόλους καί Πατέρες καί εὐρίσκεται στήν Ἁγία Γραφή, στίς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων περί τῶν δογμάτων («Ὅροι») καί περί τοῦ βίου («ἱεροί Κανόνες»), καί στά ἔργα τῶν Ἁγίων Πατέρων, ὥστε νά εἶναι εὐληπτο καί κατανοητό ἀπό τόν ἀπλό πιστό, μέ σκοπό ἀπό τήν Ὁρθοδοξία νά περάσει στήν ὀρθοπραξία, ἀποφεύγοντας τό σκόπελο τῶν αἱρέσεων. Οἱ αἱρέσεις μέσω τῆς ἀλλοιωμένης πίστεως (αἵρετικῆς πλάνης) καταστρέφουν τήν ὀρθοπραξία καί ἀπομακρύνουν «ὄντολογικῶς» ἀπό τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, διότι ἀποκόπτονται ἀπό τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας περί τόν Ἐπίσκοπο καί τή Θεία Εὐχαριστία.

Σύμφωνα μέ μία ἀπό τίς «ἀρχές» τῆς ὀρθῆς θεολογίας, ἡ ὀρθόδοξη θεολογία δέν εἶναι φιλοσοφικό σύστημα, εἶναι προσπάθεια γιά τή σωτηρία καί τή θέωση. Στίς θεολογικές διαμάχες αὐτό πού ἐνδιαφέρει τούς Πατέρες δέν εἶναι ἡ νίκη ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου, ἀλλά τό νά μή θιγεῖ ἡ δυνατότητα τῆς θεώσεως καί τῆς σωτηρίας¹.

Τά δογματικά καί θεολογικά ἔργα τῶν Ἁγίων Πατέρων σέ μεγάλο βαθμό ἀπευθύνονται σέ λαϊκοὺς, στοὺς ἀπλοὺς πιστοὺς, μέ σκοπό νά τοὺς μυσήσουν βαθύτερα στήν πίστη καί πράξη τῆς Ἐκκλησίας καί νά τοὺς προφυλάξουν ἀπό τίς αἱρέσεις. Αὐτό δέν τό ὑπενθυμίζει σχεδόν κανεὶς σήμερα, διότι τό θεολογικό – δογματικό κήρυγμα ἔχει ἐν πολλοῖς ἐκλείψει.

(Γιά τίς συνέπειες τῆς αἱρέσεως στή πνευματικὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων θά γράψουμε ξεχωριστὰ σέ ἄλλη ἐνότητα).

2) Τὸ «ἀσφαλῶς θεολογεῖν» δὲν εἶναι μὲν γιὰ ὅλους, ἀλλὰ τὸ «φιλοσόφως θεολογεῖν» καὶ τὸ «ὁμολογεῖν» τὴν ἀποδεδειγμένη Θεολογία τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι γιὰ ὅλους τοὺς εὐλαβεῖς.

α. Ἡ Θεολογία

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι οἱ Ἅγιοι Πατέρες θεωροῦν τὴ Θεολογία ὡς κάτι πολὺ βαθύ καὶ συνάμα ὑψηλό καὶ τονίζουν ὅτι ἡ ἐνασχολήση μὲ αὐτὴν ἀρμόζει μόνον σέ ὅσους ἔχουν προοδεύσει στὴν κατὰ Θεὸν ζωὴ, καὶ εὐρίσκονται σέ κατάστασι τοῦλάχιστον «καθάρσεως» ἀπὸ τὰ πάθη, ἂν ὅχι στὰ ἀνώτερα στάδια τοῦ «φωτισμοῦ» καὶ τῆς «θεώσεως», καθὼς λέγει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος: «Δέν εἶναι γιὰ τὸν καθένα, ἀγαπητοί, τὸ νὰ φιλοσοφῇ περὶ Θεοῦ, δέν εἶναι γιὰ τὸν καθένα· δέν εἶναι τὸ πρᾶγμα αὐτό τόσο φθηνό καὶ ὅσων πορεύονται στὰ χαμηλά» ἀλλὰ εἶναι γιὰ ὅσους «ἔχουν ἐξετασθῇ καὶ περάσει στὴ θεωρία [δηλ. στὴ θεά τοῦ Θεοῦ] καὶ εἶναι κεκαθαρμένοι στὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἢ τοῦλάχιστον καθαίρονται»².

Ἡ ἐνασχόλησι κατ' ἐξοχὴν τῶν Ἐπισκόπων καὶ λοιπῶν Κληρικῶν μὲ τὴ Θεολογία, νοεῖται ὑπὸ τὴν ἔννοια, ὅτι οἱ Κληρικοὶ πληροῦν περισσότερο τίς προϋποθέσεις γιὰ νὰ φθάσουν στὸ στάδιο τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς θεώσεως, ἐπειδὴ εἶναι ἐπίλεκτοι χάρις στὴν καθαρὴ τους ζωὴ. Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες καθορίζουν τὴν εὐθύνῃ πρωτίστως τῶν Ἀρχιερέων γιὰ τὴν ἐνασχόλησι μὲ τὰ δόγματα.

Ὅμως αὐτό δέν σημαίνει, ὅτι οἱ Κληρικοὶ ἀποτελοῦν χωριστό σῶμα ἐκτός τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας, στὴν Ὅποιά ἐνώνονται ὀργανικῶς μὲ ὅλους τοὺς πιστούς. Διὰ τοῦτο καὶ ἔχει ἐπισημανθεῖ, ὅτι «οἱ συνήθως λοιπόν φερόμενοι ὅροι “ἐπίσημος Ἐκκλησία”, “διοικοῦσα Ἐκκλησία”, “διδάσκουσα Ἐκκλησία”, χρησιμοποιοῦνται κατὰ συνθήκη καὶ καταχρηστικῶς, ἐνῶ ἀπὸ δογματικὴ ἄποψι μὲ βάση τὴν ἀκρίβεια παρουσιάζονται ὡς ἀδόκιμοι»³.

Ἐνῶ, λοιπόν, ἡ κατ' ἐξοχὴν Θεολογία ἀνήκει σέ ὅσους ἐνώθηκαν μὲ τὸν Θεὸ διὰ τῆς θεώσεως καὶ τῆς ἐλλάμψεως τοῦ ἀκτίστου φωτός, **ὥστόσο**, σύμφωνα μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἁγίων Πατέρων «**ἡμποροῦμε καὶ οἱ ἄλλοι νὰ θεολογοῦμε, ἀλλὰ σέ ἄλλα, κατώτερα στάδια, κυρίως ὅμως μὲ τὸ νὰ ἀκολουθοῦμε τοὺς ἀληθεῖς θεολόγους**»⁴. Ασφαλὲς ὁδός εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη σέ ὅσα μᾶς ἀπεκάλυψε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῶν Ἁγίων. Γράφει διὰ τοῦτο ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ὅτι μποροῦν νὰ θεολογοῦν καὶ αὐτοὶ πού δέν εἶναι ἅγιοι, καὶ μάλιστα μποροῦν νὰ θεολογοῦν μὲ βεβαιότητα, «**ὄχι ἀκολουθώντας στοχασμούς, ἀλλὰ θεόλεκτα λόγια** [δηλ. τὰ λόγια πού ἐλέχθησαν ἀπὸ τὸ Θεό]⁵». ».

Λοιπόν, βάσει τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἁγίου Παλαμᾶ καὶ τῶν προγενεστέρων Ἁγίων, τῶν ὁποίων τὴ διδασκαλία αὐτὸς συνοψίζει, ὑπάρχουν τρία εἶδη θεολογίας: (α) **ἡ ἀσφαλὲς καὶ μυστικὴ θεολογία** ὅσων ἐφθασαν σέ θεοπτία (θεά Θεοῦ) οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν ἀπὸ προσωπικὴ ἐμπειρία καὶ κοινωνία μὲ τὸν Θεόν, (β) **ἡ φιλόσοφος θεολογία**, ὅσων δέν ἔχουν μὲν προσωπικὴ ἐμπειρία θεοπτίας, ἀλλὰ μὲ ταπείνωση δέχονται τίς ἐμπειρίες καὶ θεοπτίες τῶν θεοπτῶν

καί θεολογοῦν σύμφωνα μέ αὐτές καί (γ) ἡ **καινή (καινούργια-καινοτόμος) θεολογία τῶν θρασέων θεολόγων**, ὧν θεολογοῦν διαλεκτικῶς μέ βάση τίς δικές τους φιλοσοφικές ἀρχές καί ἀπορρίπτουν τίς ἐμπειρίες τῶν Ἁγίων⁶.

Ἡ μέση ὁδός, τῆς φιλοσόφου θεολογίας, βάσει τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας μας, βασίζεται στόν **«ἀποδεικτικό συλλογισμό»**. Ἐπειδή διά τῶν Ἁγίων Πατέρων (Προφητῶν, Ἀποστόλων, Ὁμολογητῶν, Ἱεραρχῶν κ.λπ.) ἔχουμε διδαχθῆ ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα τίς δογματικές ἀλήθειες, διά τοῦτο εἴμαστε βέβαιοι μέ ἀποδείξεις γιά τό τό πιστεύει ἡ Ἐκκλησία καί δέν περιπίπτουμε σέ **«διαλεκτικό συλλογισμό»** ἢ **ἀγνωστικισμό** (ὅτι δηλ. μπορούμε δῆθεν νά συλλογιζόμαστε διαλεκτικά γιά τά θεῖα πράγματα, ἢ ὅτι δέν μπορούμε νά προσκομίσουμε βέβαιες θέσεις καί ἀποδείξεις γι' αὐτά). Τοῦτο ἦταν καί ἓνα βασικό σημεῖο τῆς ἀντιπαραθέσεως τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ πρὸς τόν φιλοσοφοῦντα ψευδο-μοναχό, ἀνθρωπιστή καί ἀγνωστικιστή Βαρλαάμ τόν Καλαβρό.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ὑπεστήριξε ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά ἐφαρμόσουμε στή θεολογία τόν διαλεκτικό συλλογισμό, ὁ ὁποῖος πραγματεύεται σχετικῶς μέ τό **«νομιζόμενο καί πιθανό καί πού ἐκ φύσεως ἄλλοτε εἶναι ἄλλιῶς καί ἄλλοτε ἄλλιῶς, καί ἄλλοτε ὑπάρχει, ἀλλά ἄλλοτε δέν ὑπάρχει, καί κάποτε εἶναι ἀληθές, καί κάποτε δέν εἶναι»**. Αὐτό ἔπρατταν οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι στούς ὁποίους ἡ θεολογία κατήντησε πιθανολογία. Ἀντιθέτως, ὁ ἀποδεικτικός συλλογισμός, ὁ ὁποῖος πραγματεύεται **«γιά τό ἀναγκαῖο, καί ἐκεῖνο πού πάντοτε ὑπάρχει καί πάντα εἶναι ἀληθινό καί πάντοτε εἶναι τό ἴδιο»**, εἶναι ἀπαραίτητος στά θεολογικά προβλήματα, ἀλλά καί ἀποτελεσματικός, διότι ὑπάρχουν πλευρές τοῦ θεολογικοῦ προβλήματος πού ἐπιδέχονται ἀπόδειξη. Ἡ ἀπόδειξη στηρίζεται ἀφ' ἑνός στίς ἀποκαλυμμένες ἀπό τόν Θεό **«αὐτόπιστες ἀρχές»**, ἀφ' ἑτέρου στίς **«κοινές ἐννοιες»** καί τά **«ἀξιώματα»**⁷.

Συνεπῶς, ὡς Ὁρθόδοξοι μπορούμε πάντοτε νά προσάγουμε **«ἀποδείξεις»** γιά τήν καθολική ἀλήθεια περί Θεοῦ, ἀνθρώπου καί κόσμου, ἂν ὄχι βάσει τῆς (ἴσως ἀνύπαρκτης) προσωπικῆς μας μεθέξεως στόν Θεόν, ἀλλά βάσει **(α) τῆς θεολογικῆς διδασκαλίας** τῶν Ἁγίων μας, οἱ ὁποῖοι ἦλθαν σέ ἔνωση μέ τόν Θεόν καί **(β) τῆς κοινῆς λογικῆς**, ἡ ὁποία ἐφαρμόζει τίς διδασκαλίες αὐτές στά νέα προβλήματα πού ἀνακύπτουν.

β. Ἡ ὁμολογία

Ὅπως θά δοῦμε καί παρακάτω σέ ἱστορικά συμβάντα, ὅταν κινδυνεύει ἡ Πίστη, τότε ἡ ὑπεράσπιση τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ «ὁμολογία» τῆς ἀληθείας ἀπό τοὺς ὀρθοδόξους πιστοὺς, δέν εἶναι θέμα φιλοσοφήσεως ἢ συζητήσεως, κατά τόν **«διαλεκτικό συλλογισμό»** πού προαναφέραμε, ἀλλά εἶναι θέμα ἐμμονῆς στή θεολογία πού ἔχει ἀπ' ἀρχῆς παραδοθεῖ ἀπό τήν Ἐκκλησία στοὺς πιστοὺς, ὡς

θεολογία αλάθητη. Στήν ἐμμονή αὐτή, τήν ὁμολογία, δέν ὑπάρχουν διαβαθμίσεις προϊσταμένων καί ὑφισταμένων, κληρικῶν καί λαϊκῶν.

Ὁ Ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης εἶναι κατηγορηματικός: «Εἶναι ἐντολή Κυρίου νά μή σιωπᾶ κάποιος σέ περίσταση πού κινδυνεύει ἡ Πίστη. Διότι λέγει “Λάλει καί μή σιωπήσης” [Πράξ. 18, 9]. Καί “Ἐάν ὑποχωρήσῃ δέν εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου σ’ αὐτόν” [Ἑβρ. 10,38]. Καί “Ἄν αὐτοί σιωπήσουν, οἱ λίθοι θά κράξουν” [Λουκ. 19, 40]. Ὡστε ὅταν πρόκειται περί πίστεως, δέν εἶναι δυνατόν νά πῇ κανεῖς “Ἐγώ ποιός εἶμαι;”⁸.

Καί ἄλλοῦ γράφει: «Κατά τόν καιρό τοῦτο πού διώκεται ὁ Χριστός μέσῳ τῆς Εἰκόνης του, ὀφείλει κάποιος νά ἀγωνίζεται, ὅχι μόνον ἂν εἶναι ὑπέρτερος στό ἀξίωμα καί τῇ γνώσῃ, ὁμιλώντας καί διδάσκοντας τόν λόγον τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλά κι ἂν ἀκόμη εὐρίσκεται σέ θέση μαθητοῦ, ἔχει χρέος νά φανερώνῃ μέ θάρρος τήν ἀλήθεια καί νά ὁμιλῇ μέ ἐλευθερία. Δέν εἶναι λόγος ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλά τοῦ θείου Χρυσοστόμου μαζί μέ ἄλλους Πατέρας»⁹.

Ἄς ἰδοῦμε, λοιπόν μόνον μερικά ἀπό τά πολλά ἱστορικά συμβάντα γιά τήν προάσπιση τῆς Ὁρθοδοξίας ἀπό λαϊκοῦς.

3) Ἱστορικές μαρτυρίες γιά τήν ἐνασχόληση τοῦ λαοῦ τῆς Ἐκκλησίας μέ τά θέματα Πίστεως

α. Ὁ Εὐσέβιος, πού μεταγενεστέρως ἔγινεν Ἐπίσκοπος τοῦ Δορυλαίου

Ἕνας ἐκ τῶν πρώτων πού ἀντέδρασαν κατά τοῦ αἵρετικοῦ Πατριάρχου Νεστορίου, ὁ λαϊκός ἄνθρωπος Εὐσέβιος, μετέπειτα ἐπίσκοπος Δορυλαίου, δικαιώθηκε τελικῶς ἀπό τήν Ἐκκλησία κατά τήν καταδίκην τοῦ Νεστορίου. Ὁ Εὐσέβιος (ὄντας λαϊκός) εἶχεν ἀντιδράσει ἀμέσως (τό 429), ἀντικρούοντας τόν αἵρετικό Πατριάρχη ἐντός τῆς Ἐκκλησίας. Σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο Κύριλλο, «Ἐπειδή αὐτός [ὁ Νεστόριος] στή μέση τῆς Ἐκκλησίας παρουσίαζε καινούργιες καί βέβηλες διδασκαλίες, κάποιος ἄνδρας ἀπό τούς πολύ ἐπιεικεῖς, καί ὄντας ἀκόμη μεταξύ τῶν λαϊκῶν, ἀλλά ἔχοντας συγκεντρώσει μέσα του θαυμαστή παιδεία, κινημένος ἀπό θερμό καί φιλόθεο ζῆλο, φωνάζοντας ἐντόνως εἶπεν, ὅτι ὁ Ἰδιος ὁ προαιώνιος Λόγος ὑπέμεινε καί δεύτερη γέννηση, δηλαδή, κατά τήν ἀνθρώπινη φύση, καί ἀπό γυναῖκα· καί ἐνῶ στά πλήθη γινόταν θόρυβος γι’ αὐτά καί οἱ μέν περισσότεροι καί συνετοί τόν ἐτιμοῦσαν μέ μεγάλους ἐπαίνους, ὡς εὐσεβῇ καί συνετώτατο καί γνώστην τῆς ὀρθότητος τῶν δογμάτων, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἦταν λυσσασμένοι ἐναντίον του, αὐτός [ὁ Νεστόριος] διακόπτει καί ἀμέσως ἀποδέχεται ἐκείνους τούς ὁποίους καί κατέστρεψε μέ τή διδασκαλία του, στρέφει δέ τήν γλῶσσα του ἐναντίον ἐκείνου [τοῦ Εὐσεβίου] πού δέν ἀνέχθηκε τά λόγια του ἀλλά καί ἐναντίον τῶν Ἀγίων Πατέρων, οἱ ὅποιοι μᾶς θεσμοθέτησαν τόν εὐσεβῆ Ὅρο τῆς Πίστεως, τήν ὁποίαν ἔχομεν ὡς ἄγκυρα τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ καί βεβαία, καθὼς ἔχει γραφῇ»¹⁰.

Αμέσως μετά ο Ευσέβιος τοιχοκόλλησε στο Ναό της Αγίας Σοφίας και διέδωσε δημόσιο γραπτό **λίβελλο** - έλεγχο της αίρεσεως του Πατριάρχη με την παρακίνηση: «Ὁρκίζω στήν Αγίαν Τριάδα αὐτόν πού λαμβάνει αὐτό τό χαρτί, νά τό παρουσιάσῃ σέ ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους, διακόνους, ἀναγνώστες, λαϊκοὺς πού κατοικοῦν τήν Κωνσταντινούπολι, κι ἀκόμη νά **τούς** δώσῃ καί ἀντίγραφο, πρὸς ἔλεγχο τοῦ αἰρετικοῦ Νεστορίου, ὅτι εἶναι ὁμόφρων τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως πού ἀναθεματίσθηκε πρὶν ἀπὸ ἑκατὸν ἐξήκοντα ἔτη ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους Πατέρες Ἐπισκόπους. Καί αὐτά πού λέχθηκαν καί ἀπὸ τίς δύο πλευρές ἔχουν ὡς ἐξῆς...»¹¹.

Αργότερα, ὁ ἴδιος αὐτός Εὐσέβιος, ὡς Ἐπίσκοπος πλέον τοῦ Δορυλαίου, πρωτοστάτησε μαζί μέ τόν Ἅγιον Φλαβιανόν Πατριάρχη ΚΠόλεως καί στήν ἀντιμετώπιση τοῦ αἰρεσιάρχη Εὐτυχοῦς, ὁ ὁποῖος πρῶτος εἰσήγαγε τόν μονοφυσιτισμό, καί μαζί μέ τόν Ἅγιον Φλαβιανόν ὑπέστη διωγμούς μετά τή μονοφυσιτική καί **ληστρική** **σύνοδο** τῆς Ἐφέσου (449 μ.Χ.). Γράφει σχετικῶς ὁ Θεοφάνης ὁ Ὁμολογητής καί Χρονογράφος «ὁ **προαναφερθεῖς Εὐσέβιος ὁ σχολαστικός**, πού πρῶτος ἀντιμετώπισε τόν Νεστόριο, ἀφοῦ προήχθη στήν Ἐπισκοπή τοῦ Δορυλαίου, συζητώντας μέ τόν Εὐτυχή τόν Ἀρχιμανδρίτη σχετικῶς μέ τήν πίστη, τόν εὐρήκε νά μή φρονῇ ὀρθῶς. Καί ἀφοῦ τόν παρεκάλεσε πολὺ καί τόν παρήνευσε, δέν μπόρεσε νά τόν ὠφελήσῃ. Τότε ὁ Εὐσέβιος ἀνέφερε τά σχετικά μέ αὐτόν στόν Ἐπίσκοπο Φλαβιανό»¹² κ.λπ.

β. Λαϊκοί πού ὁμολόγησαν καί ἐδιώχθησαν ἀπὸ τόν αἰρεσιάρχη Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλως Νεστόριο.

Απὸ ἐπιστολή τοῦ Πάπα Ρώμης Κελεστίνου πρὸς τόν Νεστόριο πληροφοροῦμαστε, ὅτι πολλοί Κωνσταντινουπολίτες, οἱ ὁποῖοι -ὅπως εἶπαμε- ἀντέδρασαν στήν αἵρεση τοῦ Πατριάρχη τοῦ Νεστορίου, ὑπέστησαν διωγμούς καί ἀκοινωνησία ἀπὸ τόν αἰρετικό Πατριάρχη. Γράφει ὁ Πάπας πρὸς τόν αἰρεσιάρχη Πατριάρχη Νεστόριο: «**Ἀκούω, ὅτι οἱ κληρικοὶ ἐκεῖνοι πού φρονοῦν ὅπως ἡ Καθολικὴ [Ὁρθόδοξος] Ἐκκλησία, μέ τοὺς ὁποῖους ἐμεῖς κοινωνοῦμε, ὑπομένουν βία μεγίστη, τόσον ὥστε νά λέγεται ὅτι ἔχουν ἀποκλεισθῇ καί ἔξω ἀπὸ τήν Πόλη. Χαίρομεν, διότι ἐκέρδισαν τό ἔπαθλο τῆς ὁμολογίας, ἀλλά λυπούμεθα πού ὁ διώκτης εἶναι Ἐπίσκοπος. Ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος ἀπὸ διώκτης μετελλάγη σέ κήρυκα· τώρα εἶναι μέγιστο ἀσέβημα ἀπὸ κήρυκα νά μεταλλαγῇ κανεῖς σέ διώκτη»**¹³.

Μετά ἀπὸ τοπικὴ Σύνοδο τῆς Ἀλεξανδρείας ὅπου καταδικάστηκε ἡ καινοφανὴς διδασκαλία τοῦ Νεστορίου ὡς αἵρεση (430 μ.Χ.), ὁ Ἅγιος Κύριλλος ἔγραψε γράμμα στοὺς ἀπλούς πιστοὺς τῆς ΚΠόλεως, ἐνθαρρύνοντάς τους νά ἀπόσχουν ἀπὸ τήν κοινωνία μέ τόν Νεστόριο, ἂν αὐτός δέν μετανοήσῃ· ἐκείνους πού αὐτός (ὁ Νεστόριος) εἶχε ἀποκόψει ἀπὸ τήν κοινωνία μαζί του, ὁ Ἅγιος Κύριλλος τοὺς θεωροῦσε ὡς κανονικῶς εὐρισκομένους σέ κοινωνία μέ τήν Ἐκκλησία. Γράφει ὁ Ἅγιος σέ ἐπιστολή του στοὺς Κωνσταντινουπολίτες

«διατηρήστε τούς ἑαυτούς σας ἀσπίλους καί ἀμώμους, μήτε κοινωνώντας μέ τόν προαναφερόμενο, μήτε προσέχοντάς τον ὡς διδάσκαλον, ἄν παραμείνη λύκος ἀντί ποιμένος καί προτιμήσῃ καί μετά ἀπό αὐτήν μας τήν ὑπόμνησι νά φρονῇ τά διεστραμμένα. Ἐμεῖς δέ κοινωνοῦμε μέ τούς κληρικούς ἢ λαϊκούς οἱ ὁποῖοι χάριν τῆς ὀρθῆς Πίστεως χωρίσθηκαν ἢ καθαιρέθηκαν ἀπό αὐτόν, καί δέν ἐπικυρώνουμε τήν ἄδικη ψῆφο ἐκείνου, ἀλλά μᾶλλον ἐπαινοῦμε τούς πάσχοντας, λέγοντας πρός αὐτούς ἐκεῖνο “ἐάν ὀνειδίζεσθε ἐν Κυρίῳ, εἴσθε μακάριοι, διότι τό Πνεῦμα τῆς δυνάμεως καί τοῦ Θεοῦ ἔχει ἀναπανθῇ πάνω σας” [Α' Πέτρον 4, 14]»¹⁴.

γ. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὢν ἀκόμη ἀξιωματοῦχος στό Χαλιφάτο τῆς Δαμασκοῦ, καί ἐνῶ εἶχε ἐκσπάσει ἡ εἰκονομαχία στήν ΚΠολη, ἔγραψε περί τό 730 μ.Χ. τούς λόγους κατά τῆς Εἰκονομαχίας, οἱ ὁποῖοι ἔκαναν πολλή ζημία στήν αἵρεση. Καθώς λέγει ὁ Βίος του, ἀφοῦ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἐπλήσθη μέ ζῆλο, ὡς ὁ Προφήτης Ἡλίας, «*στούς Ὁρθοδόξους ἐκείνους πού τόν ἐγνώριζαν ἀποστέλλει λόγους σέ μορφή ἐπιστολῶν ὑπέρ τῆς προσκυνήσεως τῶν σεβασμίων Εἰκόνων, ἀποδεικνύοντας στό ἔπακρο, μέ πολλή σοφία, ὅτι εἶναι ἀπαραίτητη ἡ προσκύνηση τῶν θείων ἐκτυπωμάτων [Εἰκόνων]. Καί παρήγγειλε σέ ἐκείνους νά λέγουν τά παρόμοια καί πρός ἄλλους καί νά δείχνουν τίς ἐπιστολές του. Καί μέ ὅλους τούς τρόπους ἔσπευδε ὁ νέος ἀθλητής τῆς ἀληθείας, σάν μέσω κάποιου κύκλου, νά κυκλοφοροῦν οἱ ἐπιστολές του ἀπό χέρι σέ χέρι στούς πιστούς, καί νά δυναμῶνῃ ἡ Ὁρθοδοξία*». Ἔτσι ἐξυφάνθηκε ἀπό τόν αἵρετικό Αὐτοκράτορα τῆς ΚΠόλεως Λέοντα Γ' συκοφαντία κατά τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου μέ ἀποτέλεσμα ὁ Ἰωάννης νά τιμωρηθῇ ἀδίκως ἀπό τόν Χαλίφη, ὡς ἐπίδοξος στασιαστής καί ἐπίβουλος τῆς ἀραβικῆς κυριαρχίας καί νά τοῦ ἀποκοπῇ ἡ δεξιὰ χεῖρα. Μετά τή θαυματουργό θεραπεία του ἀπό τήν ἱερά Εἰκόνα τῆς Παναγίας ὁ Ἅγιος ἐγκατέλειψε τή θέση του καί ἐμόνασε στή Μονή τοῦ Ἀγίου Σάββα στά Ἱεροσόλυμα¹⁵.

δ. Οἱ Δέκα Μάρτυρες τῆς Χαλκῆς Πύλης ἐναντίον τῆς Εἰκονομαχίας, ἑορταζόμενοι στίς 9 Αὐγούστου.

Τό Συναξάριον τῆς 9^{ης} Αὐγούστου, μνημονεύει τήν ἑορτή τῶν Ἀγίων Δέκα Μαρτύρων, οἱ ὁποῖοι ὑπέστησαν Μαρτύριον χάριν τῆς Εἰκόνος τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τῆς τοποθετημένης στήν Χαλκῇ Πύλῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ ἐννέα πρῶτοι ἀπό τούς δέκα αὐτούς Ἁγίους, Ἰουλιανόν, Μαρκιανόν, Ἰωάννην, Ἰάκωβον, Ἀλέξιον, Δημήτριον, Φώτιον, Πέτρον, Λεόντιον καί Μαρίαν τήν Πατρικίαν, ἔλαβαν μέρος στήν ἀντίστασι πού τό πλῆθος ἐκδήλωσε ἐναντίον τοῦ Στρατοῦ, ὅταν ἕνας ἀξιωματικός (σπαθάριος) προσπάθησε νά κατεβάσῃ τήν ἱερά Εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἀπό τήν Χαλκῇ Πύλη, ἐπί Λέοντος Γ' τοῦ Ἰσαύρου τό

ἔτος 730 μ.Χ. μετά τήν ὑπογραφή εἰκονομαχικοῦ διατάγματος¹⁶. Μετά ἀπό ὀκτώ μῆνες φυλάκιση καί φρικτές βασάνους οἱ Ἅγιοι ἐκτελέστηκαν χάριν τῆς Ὁρθοδοξίας μαζί μέ τήν ἀγία Μαρία τήν Πατρικίαν¹⁷.

4) Οἱ ἱεροὶ Κανόνες ἐπιτρέπουν καί ἐνθαρρύνουν τήν ἀντίδραση τῶν λαϊκῶν σέ αίρετικούς (ψευδο)-ποιμένες

Τό πλέον εὐλαλο κείμενο γιά τό δικαίωμα προασπίσεως τῆς Πίστεως ἀπό τοὺς πιστοὺς, ἀκόμη καί ἐναντίον τῶν Ἐπισκόπων, ὅταν οἱ Ἐπίσκοποι μέσῳ τῆς αίρέσεως ἀποκαλύπτονται ὡς «ψευδ-ἐπίσκοποι» καί «ψευδο-ποιμένες», ἀποτελεῖ ὁ περιώνυμος **15^{ος} ἱερός Κανόνας τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου** (Α' Φωτιανῆς) τοῦ ἔτους 861 μ.Χ. ἡ ὁποία Σύνοδος θεωρεῖται ἰσόκυρος μέ τίς Οἰκουμενικές Συνόδους. Ὁ ἱερός αὐτός Κανών, ἀφοῦ ἐπισημάνει πῶς πρέπει οἱ Χριστιανοί νά ἀντιδρῶν σέ ἐνδεχόμενες παρεκτροπές τοῦ Ἐπισκόπου τῆς περιοχῆς τους, τελειώνει μέ τήν ἐξῆς διευκρίνηση : *«Ὅποιοι λόγῳ κάποιας αίρέσεως κατηγορημένης ἀπό τίς Ἁγίες Συνόδους ἢ τοὺς Πατέρες χωρίζουν τοὺς ἑαυτοὺς τους ἀπό τόν Πρόεδρο (τῆς Ἐκκλησίας, τόν Ἐπίσκοπο), δηλαδή ὅταν ἐκεῖνος κηρύττῃ δημοσίως τήν αἵρεσι καί τή διδάσκει στήν Ἐκκλησία «μέ γυμνήν τήν κεφαλὴν», αὐτοὶ ὄχι μόνον δέν ὑπόκεινται σέ κανονικά ἐπιτίμια πρό συνοδικῆς διαγνώμης, ἐπεὶδὴ ἀποτειχίζονται τόν ἑαυτό τους ἀπό τήν κοινωνία πρός τόν καλούμενον Ἐπίσκοπο, ἀλλά θά ἀξιωθοῦν καί τῆς ἀρμοζούσης τιμῆς ἀπό τοὺς Ὁρθοδόξους. Διότι κατηγορήσαν ὄχι Ἐπισκόπους, ἀλλά ψευδ-ἐπισκόπους καί ψευδο-διδασκάλους, καί δέν κατακομμάτιασαν τήν ἑνωσι τῆς Ἐκκλησίας μέ σχίσμα, ἀλλά ἐμερίμνησαν νά ἐλευθερώσουν τήν Ἐκκλησίαν ἀπό σχίσματα καί διαμερισμούς»*¹⁸.

Υπάρχουν καί ἄλλοι σχετικοὶ Κανόνες καί ἐρμηνεῖες κανονολόγων (θά τοὺς δοῦμε σέ εἰδική ἐνότητα).

5) Ἡ ἐπιβεβαίωση τῆς Πίστεως τοῦ Ἐπισκόπου ἀπό τοὺς λαϊκοὺς

Πολύ ὀρθῶς ἐπισημαίνει ὁ πολὺς θεολόγος Πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, ὅτι ναί μέν ὁ Ἐπίσκοπος δέν διδάσκει τήν Πίστη βάσει ἐξουσιοδοτήσεως καί ὑποδείξεων τοῦ ποιμνίου του, δηλ. τοῦ πιστοῦ λαοῦ, ἀλλά οὔτε πάλι μπορεῖ νά λέγει ὅ,τιδήποτε θέλει, διότι *«μέσα στήν Ἐκκλησία, «προσωπικές γνώμες» δέν πρέπει οὔτε καί μπορεῖ νά ὑπάρχουν»*¹⁹. Λοιπόν ὁ Ἐπίσκοπος καλεῖται καί περιορίζεται στό νά ἐκφράσῃ τήν διά τῶν αἰώνων καθολική ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν δέν ἔχῃ «συσσωματωθεῖ» ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι σ' αὐτήν τήν ἐμπειρία, πρᾶγμα πού φαίνεται καί στή διδασκαλία του, θά ὑποστῇ πρεπόντως καί δικαίως τήν ἀντίδραση τοῦ Ποιμνίου. Ἴδού, πῶς ἔχουν ἀκριβῶς τά λόγια του π. Γ. Φλωρόφσκυ : *«... ὁ ἐπίσκοπος πρέπει ν' ἀγκαλιάσῃ μέσα του ὅλη του τήν Ἐκκλησίαν· πρέπει νά ἐκδηλώσῃ, νά φανερώσῃ*

τὴν ἐμπειρία καὶ τὴν πίστι τῆς. Δέν πρέπει νά ὁμιλῇ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀλλὰ ἐν ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας, «*ex consensu ecclesiae*». [...] Τὴν πλήρη ἱκανότητα νά διδάσκη δέν τὴν ἔχει λάβει ὁ ἐπίσκοπος ἀπὸ τό ποιμνιό του, ἀλλὰ ἀπὸ τό Χριστό, μέσω τῆς Ἀποστολικῆς διαδοχῆς. Ἀλλ' ἡ πλήρης αὐτὴ ἱκανότης, πού ἔχει δοθῇ σ' αὐτόν, εἶναι ἱκανότης τοῦ νά φέρῃ τὴ μαρτυρία τῆς καθολικῆς ἐμπειρίας τῆς Ἐκκλησίας. Περιορίζεται ἀπὸ τὴν ἐμπειρία αὐτήν. Ἐπομένως, σέ ἐρωτήματα περί πίστεως, ὁ λαός πρέπει νά κρίνῃ ἀνάλογα μέ τὴ διδασκαλία του. Τό καθῆκον τῆς ὑπακοῆς παύει νά ἰσχύῃ, ὅταν ὁ ἐπίσκοπος ξεφεύγῃ ἀπὸ τό καθολικό πρότυπο, ὁπότε ὁ λαός ἔχει τό δικαίωμα νά τόν κατηγορήσῃ ἀκόμη καὶ νά τόν καθαιρέσῃ»²⁰.

Γιὰ τό λόγο τοῦτο ἡ ἀπάντηση τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς στόν Πάπα Πίο τόν 9ο, τό 1848, διεκήρυξε, τὴ σημασία τοῦ ρόλου τῶν λαϊκῶν στήν διατήρηση τῆς Πίστεως τῆς Ἐκκλησίας : «σέ μᾶς, οὔτε Πατριάρχες, οὔτε Σύνοδοι μπόρεσαν ποτέ νά εἰσαγάγουν νέα [δόγματα καὶ ἔθνη], διότι ὁ ὑπερασπιστής τῆς θρησκείας εἶναι τό ἴδιο τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή ὁ ἴδιος ὁ λαός, ὁ ὁποῖος θέλει τό θρήσκευμά του αἰωνίως ἀμετάβλητο καὶ ὁμοειδές μέ αὐτό τῶν πατέρων του»²¹.

Ἐρμηνεύοντας αὐτὴ τὴν ἀπάντηση τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν πρὸς τόν Πάπα Πίο Θ' τό 1848, ὅπου ἐπισημαίνεται ὁ ρόλος τῶν λαϊκῶν στή διαφύλαξη τῆς πίστεως, ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ παρατηρεῖ «Τό ὅλο σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ἔχει τό δικαίωμα νά ἐπαληθεύῃ, ἢ, γιὰ νά εἴμαστε περισσότερο ἀκριβεῖς, τό δικαίωμα, καὶ ὄχι μόνο τό δικαίωμα, ἀλλὰ τό καθῆκον τῆς «ἐπιβεβαιώσεως». Μ' αὐτὴν τὴν ἔννοια οἱ Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς ἔγραφαν στή γνωστὴ Ἐγκύκλιο ἐπιστολὴ τοῦ 1848 ὅτι «ὁ λαός ὁ ἴδιος ἀπὸ μόνος του ὑπῆρξεν ὁ ὑπερασπιστής τῆς θρησκείας»»²².

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

α. Ἐπαινος μιᾶς ὁμολογητρίας ἀπὸ τόν Ἅγιο Θεόδωρο Στουδίτη.

Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς εἰκονομαχίας ἀνεδείχθησαν μάρτυρες καὶ ὁμολογητές τῆς Πίστεως μεταξύ τῶν ὀρθοδόξων λαϊκῶν. Ὁ Ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, γράφοντας ἐπιστολὴ στή διωκομένη ἀξιωματοῦχο (Πατρικία) Εἰρήνη, τὴν παρηγορεῖ καὶ τὴν ἐνθαρρύνει μέ τὰ ἑξῆς λόγια:

«Ποιός δέν γνωρίζει ἀπὸ τοὺς ὁμολογητές ὅτι καὶ σύ συν-ομολόγησες; Ποῦ δέν ἀκούστηκε, ὅτι ὑπάρχει καὶ μιὰ συγκλητικὴ μεταξύ τῶν μαρτύρων; Σέ ἐθαύμασαν τὰ τάγματα τῶν Μοναχῶν καὶ σέ ἐπήνεσαν οἱ συνάξεις τῶν λαϊκῶν. Ἀλλά, τί ἀξία τάχα ἔχουν αὐτά; Τὰ ἴδια τὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀγίων εὐφράνθηκαν χάρις εἰς σέ. Καὶ μὴ νομίσης, ὅτι εἶναι κολακεία τὰ λόγια μου. Βλέπε, μάρτυς Χριστοῦ, πόσον ἔχεις τιμηθῇ, πόσον ἔχεις ὑψωθῇ: σύγκρινέ μου πηλό καὶ χρυσό: τόσο πιό μεγάλο καὶ πολὺ περισσότερον εἶναι ἀπὸ τό ἐπίγειο ἀξίωμα πού ἐγκατέλειψες, τό ἐπουράνιο ἀξίωμα πού σοῦ

δωρήθηκε τώρα από τόν Θεόν, δηλαδή τό νά ἀποκαλεῖσαι μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, ὁμολογητῆς τῆς ἀληθείας».

«Διά τοῦτο σου ὑπενθυμίζω νά μή ξεφύγης καθόλου ἀπό τήν ἔνστασι, σὺ πού ἔχεις στηριχθῇ πάνω στήν ἀσάλευτη πέτρα τῆς Ὁρθοδοξίας, μήτε νά γίνης εὐκολο-πτόητη καί διχόγνωμη, ἐξ αἰτίας τῶν πτώσεων [στήν αἵρεσι] εἴτε λαϊκῶν εἴτε μοναστῶν καί ὅσων νομίζουν ὅτι εἶναι κάτι, ἢ γενικῶς ὁποιουδήποτε ἄλλου. Αὐτοί εἶναι ψευδάδελφοι, ψευδαπόστολοι, πού ἔχουν μόρφωσιν εὐσεβείας, ἀλλά ἔχουν ἀρνηθῇ τή δύναμί της [Β' Τιμ. 3, 5]. Πολλοί δοκησίσοφοι καί «ἀρχιεροφανεῖς» [φαινομενικοί ἀρχιερεῖς] καί «ἀγιόδοκοι» [φαινομενικοί ἅγιοι] νικήθηκαν στίς παλαιές γενεές· ἀντιθέτως, ἔλαμψαν ὡς φωστήρες ἐν τῷ κόσμῳ [Φιλιπ. 2, 15] ὀλίγοι καί ἀληθινοί σοφοί, οἱ ὅποιοι διαβιοῦν μέ φόβο Θεοῦ, ἐπειδή ἀρχή σοφίας εἶναι τό νά βοῶνται κάποιος τόν Κύριο [Ψαλμ. 110, 10], μολονότι δέν ἔχουν θεωρηθῇ καί σπουδαῖοι, ἐπειδή ὁ ἄνθρωπος βλέπει στό πρόσωπο, ἀλλά ὁ Θεός στήν καρδιά»²³.

β. Ἡ ἀγωνιστική ὁμολογία τῶν λαϊκῶν μέσα στούς διωγμούς ἀπό τοὺς αἵρετικούς ἐλέγχει καί κατακρίνει τήν ἀπραξία πολλῶν Μοναχῶν

Πολλά θά μπορούσε κανεῖς νά πεῖ καί ἐδῶ. Ἐμεῖς ἐκλέγουμε μόνο κάτι ἐνδεικτικό ἀπό τόν Ἅγιο Θεόδωρο τό Στουδίτη, πρὸς τόν φίλο του **Ἡγούμενο Θεόφιλο** σχετικά μέ τή «μοιχειανική αἵρεση», δηλ. τήν ἐκκλησιαστική ἀνοχή πρὸς τόν παράνομο (μοιχικό) γάμο τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ΣΤ' καί τήν μετὰ ταῦτα συνοδική ἀθώωση τοῦ («μοιχοζεύκτου») Ἡγουμένου Ἰωσήφ πού ἐτέλεσε τόν παράνομο (μοιχικό) γάμο.

«Ἐπειδὴ λοιπόν ἐξηλθε μέ Σύνοδο εἰς τό ἐμφανές ἡ αἵρετική ἀσέβεια, πρέπει καί ἡ εὐλάβειά σου μαζί μέ ὅλους τοὺς Ὁρθοδόξους νά ἐκφράζεται μέ θάρρος, μέ τό νά μή κοινωνῇ μέ τοὺς κακοδόξους, μήτε νά μνημονεύῃ κανένα ἀπό αὐτούς πού παρευρέθησαν στή μοιχοσύνοδο ἢ ὁμοφρονοῦν μέ αὐτήν. Καί βεβαίως εἶναι δίκαιον, ὅσιε πάτερ, ἀφοῦ εἶσαι σέ ὅλα θεόφιλος, ὅπως δηλώνει καί τό ὄνομά σου, νά ἀγαπᾷς τόν Θεόν καί σ' αὐτό. Διότι ὁ Χρυσόστομος μέ ἔντονη καί ἐκτενῇ φωνῇ ἐχαρακτήρισε ὡς ἐχθρούς τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνον τοὺς αἵρετικούς, ἀλλά καί ὅσους κοινωνοῦν μ' αὐτούς. Καί ἐάν ἡ δική σου σταθερότης δέν διασφαλισθῇ, ποιός λοιπόν θά σωθῇ; Καί αὐτός πού μέ τή δύναμι τοῦ Θεοῦ ὡμολόγησε μέ παρρησίαν σάν ἅγιος πλήν ὀλοκληρωθῇ ἡ αἵρεσι, ἐάν τώρα, μετὰ τήν αἵρεσι ὑποχωρήσῃ, πῶς κάποιος ἄλλος θά τολμήσῃ νά πῇ «γρῦ»;

«Καί ἐάν τό μοναχικόν τάγμα δέν θά τά θεωρήσῃ ὅλα σκύβαλα [σκουπίδια], ἐννοῶ τά μοναστήρια καί ὅλα τά γύρω ἀπό αὐτά, πῶς ὁ λαϊκός θά καταφρονήσῃ τήν γυναῖκα, τά τέκνα καί τά λοιπά;»²⁴.

Εἶναι σαφές τό δικαίωμα ἤ μάλλον ἡ ὑποχρέωση τῶν πιστῶν γιά τήν υπεράσπιση τῆς Πίστεως. Σέ ἄλλη ἐνότητα, Θεοῦ θέλοντος, θά διαπραγματευθοῦμε καί τό θέμα τῆς συμβολῆς τῶν Μοναχῶν στά θέματα Πίστεως.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Πρβλ. ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΖΗΣΗ, *Ἐπόμενοι τοῖς Θείοις Πατράσι-Ἀρχές καί κριτήρια τῆς Πατερικῆς Θεολογίας*, Πατερικά 1, ἐκδ. Βρυέννιος, Θεσσαλονίκη 1997, σελ. 44.
2. *Λόγος 27*, Θεολογικός 1, 3, PG 36, 13έ. (μεταγλώττιση).
3. Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑ, *Δογματική*, τόμ. Β', ἐκδ. «Σωτήρ», Ἀθῆναι 2003, σελ. 376 (μεταγλώττιση).
4. ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΖΗΣΗ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 43.
5. *Λόγος ἀποδεικτικός δεύτερος 18 καί 28*, ἐκδ. Π. Χρήστου τόμ. 1, 94. 103.
6. ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, *Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς διδάσκαλος τῆς θεώσεως*, ἐκδ. Ἰ.Μ. Γρηγορίου, Ἅγιον Ὅρος 2000, σελ. 54.
7. ΜΟΝΑΧΟΥ ΘΕΟΚΛΗΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΑΤΟΥ, *Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς*, ἐκδ. Σπηλιώτη, Θεσσαλονίκη (ἄ.χ.), σελ. 61.
8. *Ἐπιστολή (81) Παντολέοντι Λογοθέτῃ*, PG 99, 1321A.B (μεταγλώττιση).
9. *Ἐπιστολή (2) Μονάζουσι*, PG 99, 1120B (μεταγλώττιση).
10. *Πεντάβιβλος Ἀντίρρησις κατά τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν 1, 5*, PG 76, 41έ. (μεταγλώττιση).
11. ACO I, 1, 1, 101 (μεταγλώττιση).
12. ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ, *Χρονογραφία* A.M. 5940, PG 108, 260B.261B (μεταγλώττιση).
13. *Ἐπιστολή Κελεστίνου Νεστορίῳ* ACO 1,1,1,81 (μεταγλώττιση).
14. ACO I, 1, 1, 113-114 (μεταγλώττιση).
15. *Ὀλόκληρος ὁ Βίος ἐν ἸΩΑΝΝΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, Βίος τοῦ Ὁσίου Πατρός ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ*, PG 94, 429-489. Τό συγκεκριμένο περιστατικό, ἀπό τήν παράγραφο ΙΔ' (PG 94, 449B) καί ἔξῃς.
16. Βλ. ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1994, σελ. 774.
17. *Μηναῖον τοῦ Αὐγούστου*, ἐν *Ἐκκλησιαστική Βιβλιοθήκη «ΦΩΣ»*, ἐκδ. «ΦΩΣ», Ἀθῆναι 1970², σελ. 101.
18. ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, *Πηδάλιον τῆς νοητῆς νηός τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας*, σελ. 292 (μεταγλώττιση).
19. π. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΛΩΡΟΦΣΚΥ, *Θέματα Ὁρθοδόξου Θεολογίας*, ἐκδ. «Ἄρτος Ζωῆς», Ἀθῆναι 1973, σελ. 208.
20. Αὐτόθι, σελ. 207.208.

21. (§17), ἐν ΙΩ. ΚΑΡΜΙΡΗ, *Τά Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1953, σελ. 920.
22. π. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΛΩΡΟΦΣΚΥ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 207.
23. Ἐπιστολή (156) *Εἰρήνη Πατρικία*, ἐν *Theodori Studitae Epistulae*, τόμ. Β', ἐκδ. De Gruyter, *Corpus Fontium Historiae Byzantinae*, Series Berolinensis 31, Berlin 1992, σελ. 276.277 (μεταγλώττιση).
24. Ἐπιστολή (39) *Θεοφίλω Ἡγουμένω*, PG 99, 1049A.B (μεταγλώττιση).